

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 21 juni 2021

Mål nr

B 5938-20

PARTER

Klagande

Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

Motpart

ML

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MW

SAKEN

Yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2020-10-12 i mål B 3778-19

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Sekretessbestämmelsen i 18 kap. 15 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på den film som förevisats vid Högsta domstolens förhandling inom stängda dörrar.

MW ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av ML i Högsta domstolen med 8 016 kr. Av beloppet avser 6 412 kr 50 öre arbete och 1 603 kr 13 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen ska döma ML även för yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring (åtalspunkt 1) enligt 5 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen jämförd med 16 kap. 10 c § brottsbalken och att påföljden, vid bifall till överklagandet i skuldfrågan, ska bestämmas till ett längre fängelsestraff än det som tingsrätten dömde ut.

ML har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. I maj 2012 utfärdades utgivningsbevis för databasen Nordfront. Databasen tillhandahålls på webbplatsen nordfront.se. Under den period som är aktuell i målet var ML ansvarig utgivare för databasen.
2. Den 15 mars 2019 utfördes ett terrordåd i Christchurch, Nya Zeeland. Gärningsmannen filmade dådet medan det pågick. Inspelningen publicerades påföljande dag på nordfront.se som en del av en artikel med rubriken ”BT ville

hämnas EÅ – dödade 49 under moskéattack”. Artikeln och filmen tillhandahölls på webbplatsen i vart fall under perioden den 16 mars–10 maj 2019.

3. ML åtalades vid tingsrätten för yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring, begånget genom redaktionellt material som hade publicerats på webbplatsen nordfront.se och därigenom spridits. Genom de rörliga bilderna hade det enligt Justitiekanslern skildrats närgånget grovt våld mot människor med uppsåt att sprida framställningen. Justitiekanslern gjorde gällande att publiceringen inte hade varit försvarlig och att ML ansvarade för publiceringen i egenskap av ansvarig utgivare. Han åtalades också för två fall av hets mot folkgrupp.

4. ML bestred ansvar för olaga våldsskildring under åberopande av att publiceringen hade skett inom ramen för nyhetsförmedling och att det mot den bakgrunden hade varit försvarligt att publicera filmen.

5. Tingsrätten, som prövade åtalet med jury, dömde ML för olaga våldsskildring och för ett fall av hets mot folkgrupp till fyra månaders fängelse. Hovrätten har ansett att publiceringen av filmen varit försvarlig med hänsyn till att den skett inom ramen för nyhetsförmedling och därför frikänt ML från åtalet för olaga våldsskildring. Hovrätten har bestämt påföljden för hets mot folkgrupp till skyddstillsyn.

Vad målet i Högsta domstolen gäller

6. Målet i Högsta domstolen gäller främst om gärningen uppfyller de grundläggande förutsättningarna för olaga våldsskildring och om den har varit försvarlig. Vid försvarlighetsbedömningen aktualiseras särskilt frågan vilka omständigheter som ska ges betydelse när det görs gällande att publiceringen har skett inom ramen för nyhetsförmedling.

Allmänt om yttrandefrihetsgrundlagen

7. Yttrandefrihetsgrundlagen bygger på tanken att det skydd som tryckfrihetsförordningen ger det tryckta ordet så långt det är möjligt också ska ges yttranden i andra medier. I likhet med tryckfrihetsförordningen utgår yttrandefrihetsgrundlagen från ett antal grundprinciper, bl.a. exklusivetsprincipen, censurförbudet, etableringsfrihet i största möjliga utsträckning, ett särskilt yttrandefrihetsrättsligt ansvar och krav på kriminalisering i såväl den aktuella grundlagen som i lag (principen om dubbel täckning).

8. Liksom tryckfrihetsförordningen är yttrandefrihetsgrundlagen konstruerad så att den endast skyddar vissa kommunikationstekniker. Historiskt sett har det ansetts vara effektivare att koppla skyddet till sådan teknik än till yttrandet som sådant. Detta innebär bl.a. att yttrandets innehåll som huvudregel inte är avgörande för yttrandefrihetsgrundlagens tillämplighet.

9. Som utgångspunkt är yttrandefrihetsgrundlagen tillämplig på sändningar av program som är riktade till allmänheten och avsedda att tas emot med tekniska hjälpmedel. Även webbsändningar och satellitsändningar av program omfattas av regleringen. Yttrandefrihetsgrundlagen är vidare tillämplig på utgivna tekniska upptagningar. (Se 1 kap. 3 och 8 §§.)

10. Enligt den s.k. databasregeln i 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen tillämpas grundlagens föreskrifter om sändningar av program också när information ur en databas, vars innehåll kan ändras endast av den som driver verksamheten, tillhandahålls allmänheten med hjälp av elektromagnetiska vågor på något av de sätt som anges i paragrafen. Ett av dessa sätt är överföring på särskild begäran. En förutsättning är att den som tillhandahåller informationen tillhör någon av de kategorier som räknas upp i paragrafen.

11. Databasregeln tar huvudsakligen sikte på olika typer av medieföretag men omfattar även annan, under förutsättning att vederbörande har utgivningsbevis. Detta brukar benämnas det frivilliga grundlagsskyddet. Till följd av det frivilliga grundlagsskyddet finns möjlighet för i princip vem som helst att med grundlagsskydd bedriva exempelvis nyhetsförmedling.

12. Det särskilda yttrandefrihetsrättsliga ansvaret innebär att det som huvudregel är utgivaren som är ensam ansvarig för eventuella brott begångna genom innehållet i exempelvis en databas med utgivningsbevis. Ansvaret för yttrandefrihetsbrott skiljer sig från vad som följer av allmänna regler, bl.a. på så sätt att en uppsåtspresumtion gäller. Utgivaren eller den som annars bär ansvaret för eventuella yttrandefrihetsbrott ska anses både ha haft kännedom om innehållet i fråga och medgett den sändning eller utgivning som är aktuell (se 6 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen).

13. Frågan om vem som bär ansvar ska i yttrandefrihetsmål avgöras före huvudförhandlingen. Om den som är tilltalad vill invända att ansvaret ska bäras av någon annan måste invändningen framföras under målets förberedande fas, annars får domstolen inte beakta den. (Se 6 kap. 8 § yttrandefrihetsgrundlagen.)

Den rättsliga regleringen av yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring

14. I 5 kap. yttrandefrihetsgrundlagen finns bestämmelser om yttrandefrihetsbrott. Kravet på att gärningen ska vara straffbelagd också enligt lag framgår av 1 §. En förutsättning för straffansvar enligt yttrandefrihetsgrundlagen är vidare att gärningen begås i ett program eller en teknisk upptagning eller, till följd av databasregeln (se p. 10), i en databas.

15. Yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring omfattar att någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller

djur med uppsåt att framställningen sprids, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig (5 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen).

16. Straffbestämmelsen i lag avseende olaga våldsskildring finns i 16 kap. 10 c § brottsbalken. Såvitt nu är av intresse gäller enligt paragrafen att den som i rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring ska dömas för olaga våldsskildring, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Straffet för olaga våldsskildring är böter eller fängelse i högst två år.

Bakgrunden till regleringen avseende olaga våldsskildring

17. Den straffrättsliga regleringen avseende olaga våldsskildring infördes i brottsbalken 1989 och kompletterades senare med straffbestämmelsen i 5 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen.

18. Innan bestämmelsen i brottsbalken infördes reglerades skildringar av våld i lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag (den s.k. videovåldslagen). Den regleringen tillkom som en reaktion på att allmänheten fick ökad tillgång till videofilmer med grova våldsskildringar, vanligen fiktiva sådana, i samband med att marknaden för uthyrning och försäljning av videofilm expanderade kraftigt. Utvecklingen ledde till en debatt rörande effekterna på framför allt barn och ungdomar av att ta del av våldsskildringar. Det resulterade i lagstiftning med ett förbud mot spridning av vissa typer av våldsskildringar. Till en början avsåg förbudet endast spridning till barn men den begränsningen togs bort efter något år. (Se prop. 1984/85:116 s. 9 och SOU 1983:70 s. 265 ff.)

19. Några förändringar i sak skedde inte när regleringen flyttades till brottsbalken och inte heller i samband med att straffbestämmelsen i yttrandefrihetsgrundlagen kom till. Videovåldslagen omfattade alltså våldsskildringar av

samma karaktär som de som omfattas av dagens bestämmelser. Även enligt den äldre regleringen gällde ett undantag i form av ett försvarlighetsrekvisit. Sådant spridande som var försvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang samt omständigheterna i övrigt träffades inte av lagens förbud. (Se 1 § videovåldslagen.)

20. För tolkningen av straffbestämmelserna om yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring bör mot den angivna bakgrunden ledning i viss utsträckning kunna hämtas från förarbetena till videovåldslagen. Försiktighet är dock påkallad med hänsyn till att det numera är fråga om en grundlagsreglering; den tidigare berörda exklusivitetsprincipen begränsar möjligheten att beakta sådant som inte har stöd i grundlagen.

Närmare om syftet bakom straffbestämmelserna

21. Syftet med videovåldslagen var att skydda framför allt barn och ungdomar mot negativa effekter av att ta del av skildringar av grovt våld. Det ansågs att våldsskildringar som var tillräckligt inträngande eller utdragna kunde leda till psykiska störningar hos den som tar del av dem och att den risken var störst för barn och ungdomar. Vidare behövde enligt förarbetena beaktas faran för att realistiska våldsinslag kunde bidra till att skapa mer faktiskt våld i samhället. Åskådarna kunde lära sig vissa metoder att utöva våld eller direkt inspireras till aggressiva beteenden. Utbudet av våldsbeskrivningar kunde på längre sikt bidra till att legitimera våldsamma handlingar eller i vart fall undan för undan trubba av individens hämningar inför våldet. Också när det gällde den våldsframkallande effekten ansågs främst barn och ungdomar vara i farozonen. (Se prop. 1980/81:176 s. 32.)

22. När regleringen överfördes till brottsbalken uttalades att det möjligen inte fanns fullt vetenskapligt stöd för våldsskildringars förmåga att påverka när det gäller aggression, våld och skrämsel men att det måste ligga mycket nära till hands att anta att de åtminstone för vissa grupper eller individer hade

betydelsefulla verkningar i dessa hänseenden. Starka skäl ansågs finnas för att staten skulle behålla möjligheten att ingripa mot den aktuella typen av våldsskildringar. (Se prop. 1986/87:151 s. 92.)

23. Av de ursprungliga förarbetena framgår tydligt att det som var i fokus för lagstiftningsarbetet främst var fiktiva skildringar av våld. Det ansågs medföra att det för det stora flertalet av den aktuella typen av våldsskildringar knappast fanns något intresse av att värna integriteten hos de som medverkar i framställningen. Den aspekten beaktades därför inte vid bestämmelsernas utformning. (Se prop. 1980/81:176 s. 38.)

Våldets karaktär

24. Det kriminaliserade området omfattar närgångna eller utdragna skildringar genom rörliga bilder av grovt våld mot människor eller djur (se p. 15 och 16). Tanken är att regleringen ska träffa vad som har kallats extremvåld. Det är inte endast grovheten på våldet som är avgörande. För att en skildring ska omfattas av bestämmelsen har det också betydelse hur våldet skildras; det krävs att det är fråga om en närgången eller utdragen skildring.

25. I samband med en ändring i videovåldslagen uttalades att samma typ av våldsskildringar som vid den tiden kunde föranleda censurering av en biograf-film också borde träffas av straffbestämmelsen. Som exempel angavs långvariga råa slagsmål med inslag av grymhet och blodsutgjutelse, detaljerade eller utdragna skildringar av grymhet mot människor eller djur, olika former av tortyr, närgångna skildringar av avrättningar eller avancerade skräckscener med dödshot, mord, dråp eller självmord. Begreppet ”utdraget” i bestämmelsen är inte avsett att uppfattas som en ren tidsbestämning. (Se prop. 1984/85:116 s. 18.)

26. Några särskilda överväganden kring våldsskildringar i form av upptagningar av verkligt våld har inte gjorts av lagstiftaren. Det är dock ingen tvekan

om att straffbestämmelserna även träffar sådana skildringar. En skildring av verkligt våld måste i större utsträckning än en skildring av fiktivt våld anses kunna negativt påverka den som tar del av skildringen, och det gäller särskilt i fråga om barn och ungdomar. Vid bedömningen av om det är fråga om en närgången eller utdragen skildring av grovt våld bör därför kunna beaktas om skildringen avser fiktivt eller verkligt våld. Med hänsyn till att brottsförutsättningarna är desamma för båda typerna av skildringar och att förutsättningarna tar sikte på hur våldet skildras finns det emellertid inte stöd för att bedöma verkligt våld och fiktivt våld på helt olikartade sätt. Bedömningen måste alltså utgå från hur våldet faktiskt skildras.

27. Det förhållandet att bedömningen ska ta sikte på våldsskildringen som sådan innebär också att skäl som är hänförliga till integriteten hos de personer som utsätts för våld på en upptagning inte kan ges någon betydelse vid bedömningen. Det framgår redan av vad som uttalats i fråga om detta i de ursprungliga förarbetena till videovåldslagen (se p. 23). En annan sak är att bedömningen av huruvida våldet skildras närgånget eller utdraget kan påverkas av i vilken utsträckning en skildring visar våldets verkningar, t.ex. av om det visas hur olika typer av kroppsskador uppstår eller hur människor lider.

Försvarlighetsrekvisitet

28. Vid införandet av videovåldslagen konstaterades att det finns fall där skakande våldsskildringar är försvarliga. Det kunde gälla nyhetsförmedling, annan rapportering av förhållandena inom skilda kulturer och politiska system, inslag i samhällsdebatten, dokumentation eller återskapande av historiska händelser eller vetenskapliga framställningar. Också i verk som är konstnärligt syftande kunde sammanhanget berättiga bildsekvenser med våld som är grovt. Det ansågs nödvändigt att regleringen lämnade ett utrymme för sådana skildringar. (Se prop. 1980/81:176 s. 42.)

29. Straffbestämmelsen i videovåldslagen hade vid tillkomsten en något annorlunda utformning. Den var avsedd att ge utrymme för sådana fall av grova våldsskildringar som ansågs berättigade. Konstruktionen med ett försvarlighetsrekvisit av den typ som nu finns fick bestämmelsen efter att den hade varit i kraft några år. Bedömningen var att bestämmelsen i den nya utformningen skulle bevara det nödvändiga utrymmet för nyhets- och informationsförmedling, opinionsbildning, konstnärlig gestaltning och andra jämförbara intressen. (Se prop. 1984/85:116 s. 19.)
30. Enligt den nuvarande regleringen gäller undantaget från straffbarhet när gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig. Försvarlighetsbedömningen måste göras med beaktande av samtliga omständigheter. I huvudsak blir det fråga om att väga allmänintresset av att våldsskildringen får visas mot det intresse som ligger bakom kriminaliseringen, dvs. att skydda främst barn och ungdomar mot de skadeverkningar som kan uppstå till följd av att de utsätts för grova våldsskildringar.
31. Inom ramen för nyhetsförmedling kan det inte sällan finnas anledning att publicera rörliga bilder med skildringar av grovt verkligt våld. Det är en grundsten i ett demokratiskt samhälle att media ska kunna rapportera fritt om i stort sett vilka händelser som helst. Vid rapportering från exempelvis krigshärddar och terrorattentat med användning av rörliga bilder är det vanligen befogat att visa även grova våldsskildringar. Om en publicering av en våldsskildring görs i ett nyhetsförmedlande syfte talar detta därför med styrka mot att den ska anses vara straffbar. Det gäller särskilt om nyhetsvärdet kring den aktuella händelsen är påtagligt. Också när det gäller nyhetsförmedling bör det emellertid finnas en gräns för vad som med hänsyn till våldsskildringens karaktär kan anses försvarligt att visa.
32. I fråga om traditionella medieformer är det sällan oklart vad som är att anse som nyhetsförmedling. I dag står det emellertid i princip vem som helst fritt att bedriva nyhetsförmedling med grundlagsskydd; numera är det inte

heller bara de mer traditionella aktörerna som når fram till bredare kretsar. Det kan medföra att det oftare behöver göras en bedömning av om en viss publicering verkligen kan anses ha skett inom ramen för nyhetsförmedling. Bedömningen bör göras objektivt utifrån sammanhanget runt den aktuella publiceringen och vilket intryck den förmedlar.

33. Det är vanligt förekommande även i traditionella medier att den som bedriver nyhetsförmedling också, i större eller mindre utsträckning, ägnar sig åt opinionsbildning, t.ex. genom en ledarsida med artiklar som förmedlar åsikter i olika politiska frågor. Att sådana inslag finns i exempelvis en webbtidning påverkar inte bedömningen av om det också bedrivs nyhetsförmedling. Det kan i sammanhanget anmärkas att även opinionsbildning, som framgått, av lagstiftaren har lyfts fram som ett område där det kan vara försvarligt att publicera grova våldsskildringar.

34. Inte heller i övrigt finns det vid bedömningen av om det har varit fråga om nyhetsförmedling något egentligt utrymme att beakta vad som är känt om åsikterna hos den som förmedlar nyheter. Detsamma gäller den eventuella avsaknaden av avståndstagande från det våld som förekommer i en publicerad våldsskildring.

35. En försvarlighetsbedömning blir aktuell endast om det har konstaterats att det är fråga om sådant våld som avses i straffregleringen. Skildringar som i och för sig uppfyller de krav som följer av bestämmelsen kan dock vara av varierande grovhet. Eftersom försvarlighetsbedömningen bygger på en avvägning mellan intresset av att inom ramen för nyhetsförmedlingen kunna skildra våld och intresset av att skydda barn och ungdomar från att utsättas för våldsskildringen, måste skildringens karaktär kunna beaktas även vid försvarlighetsbedömningen.

36. Det är i princip åklagarens sak att visa att en sådan undantagssituation som träffas av försvarlighetsbestämmelsen inte föreligger (se prop. 1984/85:116

s. 19). Det ligger med andra ord på åklagaren att bevisa de faktiska omständigheter som rättens bedömning av försvarligheten ska grundas på. Beviskravet bör vara det som normalt gäller i brottmål.

37. Vid den avvägning som ska göras måste det beaktas att prövningen sker enligt yttrandefrihetsgrundlagen och att det inte finns något utrymme för att efter mer allmänna överväganden inskränka rätten att publicera våldsskildringar. Vid en bedömning av vad som är att anse som försvarligt måste hänsyn även tas till den s.k. instruktionen i 1 kap. 15 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Bedömningen i detta fall

Filmens innehåll

38. Den aktuella filmen, som är knappt 17 minuter lång, utgörs av gärningsmannens egen inspelning av terrordådet i en moské i Christchurch, Nya Zeeland. Inspelningen har skett med någon typ av actionkamera, som har varit placerad på gärningsmannen. Filmen inleds med en längre sekvens där gärningsmannen kör bil för att ta sig till moskén. Ett antal vapen som medförs i bilen syns. Musik spelas på förhållandevis hög volym och gärningsmannen gör också något uttalande.

39. När bilen stannats en bit ifrån moskén går gärningsmannen mot och in i byggnaden. Precis utanför entrén börjar han konsekvent skjuta de människor som kommer i hans väg. Det framgår att ett stort antal personer skjuts och faller till marken. Ljudet av människors skrik och gråt hörs. Efter att gärningsmannen har gått igenom flera rum i moskén, bl.a. ett bönerum där ett större antal personer var församlade, och skjutit de människor som han träffat på tar han sig tillbaka till bilen och byter vapen. Han går sedan ytterligare ett varv genom moskén och skjuter då de människor som han upptäcker alltjämt rör på sig. Gärningsmannen lämnar därefter byggnaden och skjuter flera skott även

utanför. Han sätter sig sedan i bilen och åker därifrån. Den avslutande delen av filmen visar bilfärden från moskén.

40. Filmen är i de delar som utspelar sig inne i moskén otydlig och ljudet är dämpat. Några detaljer framgår inte och man kan inte urskilja några ansiktsuttryck. Av sammanhanget framgår ändå klart att det är fråga om verkliga människor som avrättas och faller ihop. Det samlade intrycket av filmen är mycket obehagligt för åskådaren, inte minst för den som är medveten om vad det är som visas.

Frågan om det har varit en närgången eller utdragen skildring av grovt våld

41. För att det ska vara fråga om olaga våldsskildring krävs enligt lagtexten att skildringen avser närgånget eller utdraget våld mot människor eller djur. Allt talar för att våldsskildringen inte skulle ha ansetts tillräckligt allvarlig för att uppfylla dessa krav, om motsvarande scener hade förekommit i en spelfilm. Och detta gäller trots att det är fråga om ett stort antal fall av uppsåtligt dödande. Med hänsyn till att skildringen avser verkligt våld får filmen emellertid anses utgöra en våldsskildring av sådant slag som avses i straffbestämmelserna (jfr p. 26).

Frågan om gärningen har varit försvarlig

42. För straffbarhet förutsätts att gärningen inte med hänsyn till omständigheterna har varit försvarlig. I målet handlar det om att bedöma huruvida publiceringen ska anses ha varit försvarlig av det skälet att den har skett inom ramen för nyhetsförmedling.

43. Filmen har publicerats som en del av en artikel på webbplatsen. Artikeln handlar om terrorådet, som vid tillfället var en högaktuell nyhet, och är skriven på ett tydligt nyhetsförmedlande, om än något tendentiöst, sätt. Av vad ML har berättat framgår hur arbetet med webbplatsen har varit organiserat

samt att det har funnits en strävan att hålla isär nyhetsförmedlingen från övriga delar på webbplatsen.

44. Publiceringen måste vid en samlad bedömning anses ha skett i samband med nyhetsförmedling. Det kan vid den prövningen inte tillmätas någon betydelse att det vid sidan av nyhetsartiklar även har förekommit opinionsbildande artiklar och annat material på webbplatsen. Inte heller kan vad som i övrigt är känt om åsikterna hos den organisation som står bakom webbplatsen eller att det i artikeln inte tydligt tas avstånd från våldet i filmen ges betydelse. (Se p. 33 och 34.)

45. Intresset av att det rapporterades om händelsen var vid den aktuella tidpunkten mycket starkt. I det sammanhanget var nyhetsvärdet av en film från dådet inspelad av gärningsmannen påtagligt. Det är fråga om en lång och otäck skildring av verkligt våld där det framgår hur ett större antal människor avrättas. Samtidigt är filmens kvalitet och utformning sådan att dödandet inte skildras särskilt ingående. Inte heller kan några närmare detaljer uppfattas.

46. Sammantaget kan våldsskildringen, såsom den kommer till uttryck i filmen, inte anses vara av det slaget att intresset av att kunna publicera den inom ramen för nyhetsförmedlingen måste ge vika. Gärningen har således varit försvarlig. Åtalet för yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring ska därför ogillas och hovrättens dom fastställas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre (skiljaktig), Petter Asp (särskilt yttrande) och Malin Bonthron (referent, skiljaktig)

Föredragande har varit justitiesekreteraren Cecilia Andgren

Datum
2021-06-21

Mål nr B 5938-20

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Johnny Herre och referenten, justitierådet Malin Bonthron, är skiljaktiga och anför följande.

Vi anser att ML ska dömas även för yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring och att Högsta domstolens domskäl ska ha följande lydelse från och med punkten 45.

45. Det kan konstateras att publiceringen således har skett i ett sammanhang där utrymmet för att visa även grova våldsskildringar måste vara mycket stort. Det finns dock även på det området en gräns för vad som kan anses försvarligt med hänsyn till våldsskildringens karaktär vägd mot intresset av att kunna återge den inom ramen för nyhetsförmedling.

46. Det är i detta fall fråga om en närgående skildring av verkligt våld där det tydligt framgår hur människor skoningslöst avrättas och där den som ser filmen förmedlas en skildring av stort mänskligt lidande, fasa och skräck. För åskådaren är filmen mycket drabbande att ta del av. Visserligen har nyhetsintresset varit stort men det kan inte anses berättiga till en publicering av filmen i dess helhet. Gärningen kan därför sammantaget inte anses ha varit försvarlig.

Dok.Id 209016

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

47. Det har inte framkommit något som medför att ML trots uppsåtspresumtionen i 6 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen inte ska anses ha haft kännedom om och medgett publiceringen. Han ska därför dömas även för yttrandefrihetsbrottet olaga våldsskildring.

48. Det tillkommande brottets straffvärde uppgår, med beaktande av att publiceringen har skett inom ramen för nyhetsförmedling (jfr NJA 2015 s. 45 p. 26 och 27), till någon månads fängelse. Det kan inte anses vara fråga om artbrott (jfr ”De kinesiska kullagren” NJA 2014 s. 559 p. 31). Även med beaktande av att ML har återfallit i likartad brottslighet är skälen för fängelse inte så starka att det finns anledning att välja någon annan påföljd än den som hovrätten valt, dvs. skyddstillsyn.

Datum
2021-06-21

Mål nr B 5938-20

SÄRSKILT YTTRANDE

Justitierådet Petter Asp tillägger för egen del.

1. I 5 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen kriminaliseras endast en av de två former av olaga våldsskildring som omfattas av 16 kap. 10 c § första stycket andra meningen brottsbalken, nämligen skildring med uppsåt att framställningen sprids. Det led i 16 kap. 10 c § som lyder ”eller som sprider en sådan skildring” omfattas alltså inte av kriminaliseringen i yttrandefrihetsgrundlagen.
2. Under den tid barnpornografibrottet omfattades av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen gällde på samma sätt att endast skildring med uppsåt till spridning (och inte spridning som var den andra gärningsformen enligt brottsbalken) kriminaliserades. Numera gäller detsamma avseende sådan skildring av sexuellt våld som kriminaliseras i 7 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen och i 5 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen.
3. Vad gäller olaga våldsskildring enligt yttrandefrihetsgrundlagen framgår det nu sagda särskilt tydligt av att det i 5 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen talas om att ”även sådan [dvs. inte annan] olaga våldsskildring som innebär att någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids” anses som yttrandefrihetsbrott.

Dok.Id 208387

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

4. Det anförda skulle, av den som *a prima vista*-läser lagtexten, kunna ses som ett problem så till vida att det skulle kunna ifrågasättas om spridning av vad annan har skildrat verkligen omfattas av kriminaliseringen.
5. Det kan emellertid inte anses råda någon tvekan om att lagtexten i nu diskuterade delar inrymmer och är (respektive var) att tolka så att också den som återger någon annans skildring därigenom själv skildrar på det sätt som krävs för ansvar enligt de båda grundlagarna. Den som – under den tid som barnpornografibrottet utgjorde ett tryckfrihetsbrott – i en tryckt skrift publicerade en barnpornografisk bild som var framställd (t.ex. fotograferad) av någon annan ansågs alltså *skildra* barn i en pornografisk bild. På motsvarande sätt måste, vid tillämpning av 5 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen, den som på en grundlagsskyddad webbsida länkar till eller annars publicerar någon annans våldsskildring själv anses *skildra* våldet.
6. Förklaringen till att endast skildring har kriminaliserats torde vara att tryck- och yttrandefrihetsbrott är brott som begås *i* en tryckt skrift eller *i* ett program eller en teknisk upptagning (jfr 7 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 5 kap. 1 § yttrandefrihetsgrundlagen). Och *i* en skrift, *i* ett program etc. skildrar man (också om man återger vad någon annan har framställt). Man kan också uttrycka det så att kriminaliseringen tar sikte på själva innehållet i ett yttrande, dvs. innehållet i det yttrande som publiceras på ett sätt som omfattas av någon av de båda grundlagarna.¹ Detta betyder att bedömningen av straffbarheten sker i en annan kontext när den sker enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen än när frågan om straffrättsligt ansvar aktualiseras utanför grundlagarnas tillämpningsområde; utanför grundlagarnas tillämpningsområde blir bedömningen av innehållet i yttrandet bara ett led i

---

¹ Det bör noteras att situationen här – som enklast kan beskrivas så att endast en av brottsbalkens två gärningsformer har kriminaliserats i den relevanta grundlagen – är en annan än den som har diskuterats i NJA 2007 s. 805 II, nämligen att kriminaliseringen i den relevanta grundlagen avseende hets mot folkgrupp inte innehåller alla de rekvisit som fordras för att brottet ska falla under 16 kap. 8 § brottsbalken.

bedömningen av om brottsbeskrivningens krav är uppfyllda (vilket bl.a. inkluderar vad personen faktiskt har gjort: skildrat, spridit, förvärvat, innehaft osv.).

7. Det viktiga här är emellertid alls inte att slå fast anledningen till att kriminaliseringen har begränsats till skildringsfallet, utan att notera att det nu anförda väcker frågor om hur man mer generellt bör se på relationen mellan skildring och spridning vid tillämpning av brottsbalkens bestämmelser utanför det grundlagsskyddade området. Av särskild betydelse är härvidlag att lagstiftaren vid olika reformer av barnpornografibrottet synes ha utgått ifrån att skildringsdelen av 16 kap. 10 a § brottsbalken har en mer inskränkt betydelse – som nog också får sägas ligga mer i linje med den allmänspråkliga betydelsen av att skildra – än den som ligger i vad som nyss sagts om rekvisitets tillämpning enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (se p. 5 ovan).

8. Exempelvis har lagstiftaren byggt på skillnaden mellan skildring och övriga gärningsformer vid avgränsningen av de situationer då ansvar för barnpornografibrott kan följa också då personens pubertetsutveckling är fullbordad och det heller inte framgår av bilden eller omständigheterna kring den att personen är under arton år. Ratio bakom denna avgränsning har varit att den som skildrar normalt har en möjlighet att avgöra om bilden är förbjuden eller ej:

”I avsaknad av ett krav för straffbarhet som går ut på att åldern ska framgå av bilden och omständigheterna kring den blir det i princip omöjligt för den som t.ex. sprider eller innehar en pornografisk bild av en fullt pubertetsutvecklad person att avgöra om bilden är förbjuden eller inte.

...

Den som skildrar en underårig och fullt pubertetsutvecklad person i pornografisk bild kommer – till skillnad från den som t.ex. sprider eller innehar en sådan bild – oftast i personlig kontakt med den avbildade. I sådana fall har gärningsmannen alla möjligheter att

fråga den unge om hans eller hennes ålder och även på annat sätt göra en bedömning i frågan.” (Prop. 2009/10:70 s. 24 f.)

9. På motsvarande sätt har lagstiftaren byggt avgränsningen av oaktsamhetsansvaret vid barnpornografibrott på skiljelinjen mellan skildring och övriga gärningsformer, och motiveringen har också här knutit an till skildrarens förutsättningar att få klarhet i åldern på personen som avbildas:

”Enligt regeringen är det motiverat att samma skuldrekvisit gäller för barnpornografibrott genom skildring som för sexualbrott i fråga om barnets ålder. En gärningsman torde ha samma möjlighet att få klarhet i åldern på personen han eller hon avbildar, som den har som genomför sexuella handlingar med någon.” (Prop. 2019/20:69 s. 19 f.)

10. Relationen mellan skildring och spridning (och andra gärningsformer) är visserligen inte riktigt så enkel som dessa uttalanden ger sken av. Lagstiftaren har t.ex. i anslutning till bestämmelsen om barnpornografibrott i brottsbalken givit uttryck för att skildring kan bestå i mångfaldigande av en existerande framställning (se prop. 1997/98:43 s. 163). Och redan därigenom uppstår en viss spänning i förhållande till citaten ovan.

11. Att skiljelinjen mellan skildring och spridning inte är alldeles okomplicerad kan emellertid inte tas till intäkt för att man mer generellt bör tillämpa skildringsrekvisitet i brottsbalken på samma sätt som sker (och har skett) när fråga är om ansvar för de tryck- och yttrandefrihetsbrott som nu har diskuterats, eftersom det skulle innebära att det synsätt som kommer till uttryck i de förarbetsuttalanden som citeras i punkterna 8 och 9 skulle undergrävas nästan helt. Den tolkning som krävs för att nå fram till slutsatsen att gärningen i fall av det slag som avses i detta mål omfattas av kriminaliseringen (dvs. att den som tillgängliggör en våldsskildring som någon annan har gjort därigenom också själv skildrar våld) bör följaktligen inte utan vidare – dvs. inte utan mer ingående överväganden – överföras till situationer utanför tryck- och yttrandefrihetsbrottens område.